

[૨૦]

* ઉત્તમ જ્ઞાન-ચારિત્રસમ્પન્ન એવા હે મુનિસુવ્રત દેવ! આપને નમસ્કાર હો. *
 * મિથ્યાત્વરૂપ કાળા સર્પના દંશથી મૂર્છિત ને અવ્રતના કીચડમાં ફસાયેલા જીવોને, *
 * આપે સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપી ગરુડરત્ન વડે સચેત કરીને સુવ્રતોના પવિત્ર આચરણમાં *
 * સ્થિર કર્યા છે. આપની ઉપાસના અમને પણ જ્ઞાનસમ્પન્ન-સુવ્રતરૂપ બનાવો....જેથી *
 * મોક્ષમાર્ગની પૂર્ણતા વડે મોક્ષપદને સાધીએ. *

*

હે મુનિસુવ્રતદેવ! આપ પૂર્વભવમાં 'હરિવર્મા' રાજા હતા અને આ ભરતક્ષેત્રની જે ચંપાપુરીમાં ભગવાન વાસુપૂજ્ય તીર્થકર થયા તે જ નગરીમાં આપ રાજ્ય કરતા હતા. આપ જેમ બાહ્યશત્રુઓને જીતવામાં વીર હતા એમ અંતરના મોહશત્રુને જીતવામાં પણ વીર હતા; રાજ વચ્ચે રહીને પણ રાગને ચેતનામાં પ્રવેશવા દેતા ન હતા, તેથી રાગ વગરની આપની ચેતના મોક્ષને સાધવાનું કામ કરતી હતી.

એકવાર ઉદ્યાનના માળીએ આવીને આપને શુભ સમાચાર કહ્યા કે : હે દેવ! આપણી નગરીમાં મુનિરાજ અનંતવીર્ય પધાર્યા છે. તે સાંભળતાં જ, આપને મહાન નિધાનની પ્રાપ્તિ કરતાંય વધારે હર્ષ થયો; અહા, એ મુનિરાજ શ્રુતકેવળી હતા. તેમના દર્શનથી આપને પરમ પ્રસન્નતા થઈ. ખરેખર, વીતરાગી ગુરુઓના સમાગમથી ભવ્યજીવને જેવું સુખ થાય છે તેવું સુખ જગતના બીજા કોઈ પદાર્થથી થતું નથી. હે દેવ! મુનિરાજના ચરણોમાં આપની ચેતના એવી ઉલ્લસિત થઈ કે તત્કાલ દર્શનમોહનો ક્ષય કરીને આપ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પામ્યા.

એ શ્રુતકેવળીપ્રભુના શ્રીમુખથી આપે અસ્તિ-નાસ્તિસ્વરૂપ અનેકાન્તતત્ત્વનો મધુર ઉપદેશ સાંભળ્યો; મોક્ષસુખનું અદ્ભુત વર્ણન સાંભળ્યું. તેમજ તે મોક્ષના સાક્ષાત્ કારણરૂપ વીતરાગ ચારિત્રનો મહિમા સાંભળ્યો. અને તેથી આપનું ચિત્ત સંસારથી વિરક્ત થયું ને મોક્ષસુખને સાધવા માટે વેગવાન બન્યું. તરત તે અનંતવીર્યગુરુ પાસે આપે જિનદીક્ષા લીધી. ધ્યાનમાં આપના પરિણામ અતિ વિશુદ્ધ થયા, આપને ૧૧

અંગનું જ્ઞાન ખીલ્યું તેમ જ દર્શનવિશુદ્ધિ વગેરે ૧૬, ઉજ્જવળ ભાવનાઓવડે તીર્થંકરપ્રકૃતિ પણ બંધાણી. ત્યારબાદ સલ્લેખનાપૂર્વક દેહ છોડીને આપ ૧૪મા પ્રાણતસ્વર્ગમાં ઈન્દ્ર થયા. અસંખ્ય વર્ષો સુધી તે દેવલોકના દિવ્ય વૈભવો વચ્ચે પણ આપ આત્મજ્ઞાન સહિત હતા. એ રીતે મોક્ષના આરાધકપણે દેવલોકનો અંતિમ ભવપૂરો કરીને, હવે આપ તીર્થંકરપણે મનુષ્યલોકમાં અવતરવાની તૈયારી થઈ. પ્રભો ! આપના અવતારનો મંગલ ઉત્સવ જોવા માટે અમે તે નગરીમાં પહોંચી જઈએ કે જ્યાં આપ અવતરવાના છો.

❖ રાજગૃહી નગરીમાં મુનિસુવ્રત-અવતાર ❖

આ છે રાજગૃહીનગરી ! ત્યાં હરિવંશના રાજા સુમિત્ર રાજ્ય કરે છે, કે જે વંશમાં ભગવાન શાંતિનાથ—કુંથુનાથ—અરનાથ તીર્થંકરો થયા, ને મુનિસુવ્રતનાથ તથા નેમિનાથ તીર્થંકરો થવાના છે. તે મહારાજા સુમિત્રની મહારાણીનું નામ સોમાદેવી.

સોમાદેવી સુંદર હતી, ભરયુવાન હતી. પણ હજી સુધી તેણે પુત્રસુખ જોયું નહોતું. સંતાનના અભાવે તેનું ચિત્ત અશાંત રહેતું હતું. મહારાજા સુમિત્ર તેને સમજાવતા હતા કે હે દેવી ! તું ધૈર્ય રાખ, દુઃખી ન થા. જે કાર્ય માત્ર દેવને આધીન છે તેની ચિંતા કરવી વ્યર્થ છે. મુમુક્ષુજીવે દૈવસાધ્ય પદાર્થની ચિંતા કરવાને બદલે, ધર્મસાધનામાં પોતાનો પ્રયત્ન જોડવો જોઈએ. આ પ્રકારે મહારાણી સોમાદેવીનું ચિત્ત કંઈક શાંત થતું હતું ને તે પોતાનું ચિત્ત ધર્મસાધનામાં જોડતી હતી.

એવામાં એક આશ્ચર્યકારી બનાવ બન્યો : મહારાજા સુમિત્ર તથા સોમાદેવી રાજમહેલમાં બેઠા હતા ને પુત્રપ્રાપ્તિ ક્યારે થશે તેની ચર્ચા કરતા હતા, ત્યાં તો એકાએક આકાશમાંથી ઉત્તમ રત્નોની વૃષ્ટિ થવા લાગી. 'આ શું થયું' એમ વિસ્મય પામીને ઊંચે આકાશમાં નજર કરે છે ત્યાં તો આકાશમાંથી દેવીઓ ઉતરીને તેમને વંદન કરવા લાગી. તેમનું વિસ્મય ઓર વધી ગયું. ત્યારે દેવીઓએ કહ્યું—હે માતા ! અમે દિગ્કુમારીદેવીઓ છીએ. છ માસ પછી સ્વર્ગેથી વીસમા તીર્થંકરનો જીવ આપના ઉદરમાં અવતરવાનો છે, તેથી ઈન્દ્ર મહારાજે અમને આપની સેવા કરવા મોકલી છે, ને રત્નવૃષ્ટિ પણ તે તીર્થંકરના જ પુણ્યપ્રતાપે થઈ રહી છે.

દેવીઓ પાસેથી આ અદ્ભુત વાર્તા જાણીને રાજા—રાણીના હર્ષાનંદનો પાંચ ન રહ્યો : અહા અમને પુત્રની પ્રાપ્તિ થશે, અને વળી તે તીર્થંકર થશે—એમ જાણીને તેમનું હૃદય એવું પ્રસન્ન થયું કે જેવી પ્રસન્નતા રત્નત્રયની પ્રાપ્તિથી મુમુક્ષુને થાય ! 'છ મહિના બાદ અષાડ વદ બીજની રાત્રે, મહારાણી સોમાદેવીએ ૧૬ મંગલ સ્વપ્નો જોયા અને તે જ વખતે તીર્થંકર થનાર મહાત્મા તેમના ઉદરમાં અવતર્યા; ઈન્દ્રાદિ દેવોએ તેનો ઉત્સવ કર્યો.

ભવનવાસી દિગ્કુમારી દેવીઓ સોમામાતાની સેવા કરે છે ને આનંદ—પ્રમોદપૂર્વક દિવસો વીતી રહ્યા છે. સવાનવ માસ બાદ ચૈત્ર વદ ૧૦ના દિવસે સોમામાતાએ જગતમાં અદ્વિતીય એવા પુત્રરત્નને જન્મ આપ્યો. ત્રણલોકમાં આનંદ છવાઈ ગયો. ઈન્દ્રોએ રાજગૃહીમાં આવીને તીર્થંકરના જન્મનો મહાન ઉત્સવ કર્યો. રાજગૃહી નગરી ધન્ય બની. ઈન્દ્રે બાલતીર્થંકરનું નામ મુનિસુવ્રત રાખ્યું; તેમના ચરણોમાં કાચબાનું ચિહ્ન હતું. મહિનાથ તીર્થંકર પછી ૫૪ લાખ વર્ષ બાદ મુનિસુવ્રત તીર્થંકર થયા. તેમનું આયુ ૩૦૦૦૦ હજાર વર્ષ હતું; દેહનો રંગ મોરના કંઠ જેવો સુંદર હતો. અનેક દેશના રાજકુમારો તેમ જ બાળકરૂપધારી દેવો સાથે અદ્ભુત ક્રીડા કરતાં બાળપણ વીતાવીને એ બાલતીર્થંકરે યુવાનીમાં પ્રવેશ કર્યો. અનેક ઉત્તમ રાજકન્યાઓ સાથે તેમના વિવાહ થયા. તેમને માટે વસ્ત્ર—આભૂષણ વગેરે ઉત્તમ ભોગસામગ્રી

દેવલોકમાંથી ઈન્દ્ર મોકલતા હતા; પરંતુ તે સામગ્રી પેણ એ હોનહાર પરમાત્માને કાંઈ આશ્ચર્ય ઉપજાવતી ન હતી. જે અચિંત્ય-અદ્ભુત-આશ્ચર્યકારી ચૈતન્યવૈભવ તેમના જ્ઞાનમાં વર્તતો હતો, તેની પાસે બિચારા તે પુણ્યવૈભવની શી કિંમત ?

સાડાસાતહજાર વર્ષે મુનિસુવ્રત કુમારનો રાજગૃહીના રાજસિંહાસને રાજ્યાભિષેક થયો. તેમણે પંદર હજાર વર્ષો સુધી રાજગૃહીમાં ઉત્તમ રાજ્ય કર્યું. તેમના રાજ્યમાં રાજગૃહી તો વિશ્વપ્રસિદ્ધ એક ધર્મનગરી બની ગઈ. અહાં ઈન્દ્ર જેની સેવા કરે એવા તીર્થકર પોતે જ્યાંના રાજા હોય તે નગરીના મહિમાની શી વાત !!

મહારાજા મુનિસુવ્રતના આયુના જ્યારે ૨૨,૫૦૦ વર્ષ વીત્યા ત્યારે, એકવાર ચૈત્ર વદ દશમે તેમના જન્મનો મહાન દિવસ ધામધૂમથી ઊજવાઈ રહ્યો હતો. રાજગૃહીનગરીમાં ચારેકોર ઉલ્લાસનું વાતાવરણ હતું. બરાબર એ જ વખતે શું થયું ? કે રાજાના મુખ્ય હાથીએ ખાવા-પીવાનું છોડી દીધું ને ઉદાસ થઈને બેઠો. ગજરક્ષકો ગભરાયા; તેઓ, સમજી ન શક્યા કે આ ગજરાજને શું થયું છે ? એટલે તેઓ તે હાથીને લઈને મહારાજા મુનિસુવ્રત પાસે આવ્યા ને કહ્યું કે હે મહારાજ ! આજે આ હાથીને શું થયું છે તે અમે સમજી શકતા નથી. તે ખાતો-પીતો નથી ને આંખ મીંચી સૂનમૂન થઈને બેઠો છે !

ત્યારે અવિજ્ઞાનથી તે હાથીના પૂર્વભવને જાણીને મહારાજાએ કહ્યું : તેને કાંઈ રોગ થયો નથી; ફક્ત મેઘગર્જના સાંભળીને તે હાથીને પોતાનું વન યાદ આવ્યું છે, તેથી જ તે ઉદાસ થયો છે. પહેલાં તે સુંદર વનમાં મુક્તપણે વિચરતો હતો, તેને બદલે આ બંધનમાં તેને ગમતું નથી. અરે, હાથી જેવા તિર્યચોને પણ મુક્તિ ગમે છે, બંધન નથી ગમતું ! વળી સાંભળો : આ હાથી પૂર્વભવમાં તાલપુરનગરનો મોટો રાજા હતો, પોતાના કૂળ અને ધનવૈભવનું તેને ઘણું અભિમાન હતું. એકવાર વૈભવના અભિમાનપૂર્વક તેણે, 'જેને જે જોઈએ તે દાન' (કિમિચ્છક દાન) દીધું. પણ તેમાં અજ્ઞાનપણે સુપાત્ર કે કુપાત્રનો કાંઈ વિવેક ન કર્યો; તેમ જ જૈનધર્મનું સ્વરૂપ સમજવાની દરકાર ન કરી; તેથી અજ્ઞાનસહિતના તુચ્છપુણ્યના પ્રભાવથી તે રાજા મરીને આ હાથી થયો છે. તેને પોતાની પૂર્વ-સમ્પદાની કાંઈ ખબર નથી, માત્ર વનના વાતાવરણને યાદ કરીને તેણે ખાવા-પીવાનું છોડી દીધું છે. પણ તમે કોઈ ચિંતા ન કરશો;

હમણાં જ તે પ્રસન્ન થશે—એમ કહીને મહારાજા મુનિસુવ્રતે મધુર વચનો વડે તે હાથીને પણ સંબોધન કર્યું : અરે ભવ્ય ! તું જાગ ! તારા આત્મહિતને સંભાળ ! જેથી આ પશુપર્યાયના દુઃખથી તારા આત્માનો છૂટકારો થાય.

હાથી તો પ્રભુનાં મધુર વચનો સાંભળીને મુગ્ધ બન્યો; તેનો આત્મા અપૂર્વભાવે જાગી ઊઠ્યો : 'અહા, આ પ્રભુ મને સંબોધીને આવી મધુર વાત કરે છે ! ને મારા પૂર્વભવની વાત કરે છે !'—એમ તરત તેના અંતરમાં પરિવર્તન થયું; તેને પોતાના પૂર્વભવનું સ્મરણ થયું, તે એકદમ શાંત થયો, ને તે જ વખતે તેણે આત્મજ્ઞાનસહિત અણુવ્રત ગ્રહણ કર્યા; અને પ્રભુ પ્રત્યે પરમ ઉપકારબુદ્ધિથી સૂઢ નમાવીને નમસ્કાર કરવા લાગ્યો.

હાથીની ચેષ્ટામાં અદ્ભુત પરિવર્તન દેખીને સૌ આશ્ચર્યચકિત બન્યા, ત્યાં તો એ જ વખતે એનાથીયે વધુ આશ્ચર્યકારી બીજી ઘટના બની....

હાથીના વૈરાગ્યનો પ્રસંગ દેખીને મહારાજા મુનિસુવ્રતને પણ એ જ વખતે જાતિસ્મરણજ્ઞાન થયું; સમસ્ત સંસાર તથા રાજભોગોથી તેમનું ચિત્ત સર્વથા વિરક્ત થયું, જિનદીક્ષા માટે તેઓ તૈયાર થયા. તીર્થંકરપ્રભુની દીક્ષાનો ઉત્તમ અવસર જાણીને પંચમસ્વર્ગેથી લૌકાતિકદેવો રાજગૃહીમાં આવ્યા ને પ્રભુના પરમ વૈરાગ્યની મહાન પ્રશંસા કરી. એકાએક આ પરિવર્તનથી રાજગૃહીમાં સર્વત્ર આશ્ચર્ય અને વૈરાગ્યનું વાતાવરણ છવાઈ ગયું. ઈન્દ્રાસન પણ ધૂજી ઊઠ્યા ને 'અપરાજિત' પાલંખી લઈને દેવો દીક્ષાકલ્યાણકનો ઉત્સવ કરવા રાજગૃહીમાં આવી પહોંચ્યા. પોતાની જન્મતિથિએ જ (એટલે કે ચૈત્રવદ દશમે) પ્રભુ મુનિસુવ્રતનાથે રાજગૃહીના નીલ-વનમાં એક હજાર રાજાઓ સહિત દીક્ષા લીધી ને શુદ્ધોપયોગી મુનિ થયા. ઉત્તમ વ્રતધારી એ મુનિસુવ્રત મુનિરાજને આહારદાનવડે પ્રથમ પારણું કરાવીને રાજગૃહીના વૃષભસેન રાજા ધન્ય બન્યા.

પ્રભુ મુનિસુવ્રતનાથ મુનિદશામાં એક વર્ષ રહ્યા ને શુદ્ધાત્મધ્યાનના ઉત્તમ પ્રયોગસહિત વિચર્યા...ચૈત્ર વદ નોમે પ્રભુ પુનઃ રાજગૃહી પધાર્યા ને ત્યાંના દીક્ષાવનમાં જ પોતાના ચૈતન્યસ્વરૂપમાં ઉપયોગને એકાગ્ર કરીને પરમાનંદમાં મગ્ન થયા; ક્ષણમાં ક્ષપકશ્રેણી વડે મોહનો ક્ષય કરીને કેવળજ્ઞાન પામ્યા, અરિહંત—પરમાત્મા થયા, શુદ્ધ થયા, બુદ્ધ થયા; અને સમવસરણમાં બારસભા વચ્ચે દિવ્યધ્વનિ વડે મોક્ષમાર્ગરૂપ રત્નત્રયતીર્થનો ઉપદેશ કરીને તીર્થંકર થયા....પ્રભુના ઉપદેશથી અનેક ભવ્યજીવો મોક્ષમાર્ગમાં લાગ્યા. ઈન્દ્રો પણ પ્રભુને પૂજવા ને ધર્મોપદેશ સાંભળવા રાજગૃહીમાં ઊતર્યા તીર્થંકરપ્રભુની ધર્મસભાથી અને તેમની દિવ્યવાણીથી રાજગૃહી નગરીની શોભા એવી અદ્ભુત બની ગઈ....કે આજે પણ તે નગરી વિશ્વમાં એક પ્રસિદ્ધ તીર્થ તરીકે પૂજાય છે. ભરતક્ષેત્રના એ વીસમા તીર્થંકરની ધર્મસભામાં મલ્લિદેવ વગેરે ૧૮ ગણધરો હતા, અને તેના કરતાં એકસોગણા (૧૮૦૦) તો કેવળીભગવંતો તે ધર્મસભાના શ્રીમંડપની ઉપર (આકાશમાં પાંચ હજાર ધનુષ ઊંચે) બિરાજતા હતા....સર્વજ્ઞ ભગવંતોના મેળાનું એ દશ્ય કોઈ પરમ આહ્વાદકારી હતું. તે સિવાય બીજા અનેક ઋદ્ધિધારી મુનિવરો મળીને કુલ ૩૦૦૦૦ મુનિરાજ હતા, ૫૦૦૦૦ આર્યિકામાતા હતા, તથા આત્મજ્ઞાન સહિત અણુવ્રતધારી એક લાખ શ્રાવકો ને ત્રણ લાખ શ્રાવિકાઓ હતા. દેવો ને તિર્યચોની સંખ્યાનો તો પાર ન હતો. પ્રભુએ સાડાસાતહજાર વર્ષો સુધી તીર્થંકરપણે વિચરીને ભરતક્ષેત્રના ભવ્યજીવોને ધર્મરસનું પાન કરાવ્યું ને ભવદુઃખથી છોડાવ્યા. જ્યારે પ્રભુનું આયુ એકમાસ બાકી રહ્યું ત્યારે તેઓ સમ્મેદશિખર—સિદ્ધિધામની 'નિર્જરટૂંક' ઉપર આવીને સ્થિર થયા, ને જ્યાંથી પૂર્વ અનંતાનંત

તીર્થકરોએ સિદ્ધિગમન કર્યું હતું ત્યાંથી તેઓએ પણ સિદ્ધિગમન કર્યું. માહ વદ બારસે પ્રભુ મોક્ષ પામ્યા; ઈન્દ્રોએ તે મોક્ષપ્રાપ્ત સિદ્ધપ્રભુની પૂજા કરીને મોક્ષનો મહોત્સવ કર્યો.—

મુનિસુવ્રત જિનરાજકી નિર્જરટૂંક હૈ જેહ,
મન-વચ-તન કર પૂજહું શિખર સમ્મેદ યજેહ.

પૂર્વભવમાં જેઓ ભરતક્ષેત્રની ચંપાપુરીમાં હરિવર્મા રાજા હતા ને પછી ભરતક્ષેત્રની રાજગૃહીમાં વીસમા તીર્થકર થઈને હાલ મોક્ષપુરીમાં અનંત સિદ્ધોની સાથે બિરાજી રહ્યા છે તે પરમાત્માને નમસ્કાર હો.

[આ રીતે વીસમા તીર્થકર મુનિસુવ્રત-ભગવંતનું
જીવનચરિત્ર પૂર્ણ થયું.]

* *

[ચકવર્તીઓ અને અર્ધચકવર્તીઓની ટૂંકી માહિતી]

- ૧૦૧ ભગવાન ધર્મનાથના તીર્થમાં મઘવા નામના ત્રીજા ચકવર્તી અયોધ્યામાં થયા; તેઓ જિનદીક્ષા લઈ, કેવળજ્ઞાન પ્રગટ કરીને મોક્ષ પામ્યા. ત્યાર પછી ચોથા સનતકુમાર ચકવર્તી હસ્તિનાપુરીમાં ધર્મનાથપ્રભુના તીર્થમાં થયા; ઈન્દ્રે જેનો રૂપની પ્રશંસા કરી, છતાં તેનોય મોહ છોડીને તેમણે અશરીરી મોક્ષપદને જ સાધ્યું. ત્યાર પછી ૧૬-૧૭-૧૮ એ ત્રણ તીર્થકરો પોતે જ પાંચમા-છઠ્ઠા-સાતમા ચકવર્તી હસ્તિનાપુરીમાં થયા.
- ૧૦૨ ત્યાર પછી અરનાથ પ્રભુના શાસનમાં સુભૌમ નામનો આઠમો ચકવર્તી થયો; ફળના સ્વાદની લોલૂપતાથી, સમુદ્ર વચ્ચે ધર્મની વિરાધના કરીને તે નરકે ગયો. છઠ્ઠા બળદેવ-વાસુદેવ પ્રતિવાસુદેવ (નંદીસેન, પુંડરીક અને નિ:શુંભ) પણ અરનાથપ્રભુના શાસનમાં થયા; તેમાંથી નંદીસેન મોક્ષ પામ્યા.
- ૧૦૩ ત્યારબાદ ભગવાન મલ્લિનાથપ્રભુના તીર્થમાં પદ્મ નામના નવમા ચકવર્તી હસ્તિનાપુરીમાં થયા; તેઓ મોક્ષ પામ્યા. (વાત્સલ્યમાં પ્રસિદ્ધ વિષ્ણુકુમાર તેમના જ પુત્ર હતા.) સાતમા બલભદ્ર-નંદિમિત્ર, દત્ત-નારાયણ-તથા બલીન્દ્ર-પ્રતિનારાયણ પણ એ જ તીર્થમાં થયા. ને બળભદ્ર મોક્ષ પામ્યા.
- ૧૦૪ પછી મુનિસુવ્રતપ્રભુના તીર્થમાં, દશમા હરિષેણ ચકવર્તી થયા, તે સર્વર્થસિદ્ધિમાં ગયા; અને રામ-લક્ષ્મણ તથા રાવણ એ આઠમા બળદેવ-વાસુદેવ-પ્રતિવાસુદેવ થયા; સીતા-અંજના-હનુમાન પણ એ જ કાળમાં થયા; રામ-હનુમાન તો મોક્ષ પામ્યા; લક્ષ્મણ અને રાવણ ભવિષ્યમાં તીર્થકર થઈને મોક્ષ પામશે.

* * *